

УДК 336.74

Олександр Леонідович СИРЧИН

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: aleks_syrchin@ukr.net,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7206-4439>

**РОЛЬ ТА СУТНІСТЬ ГРОШЕЙ
У РІЗНИХ СПОСОБАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

Сирчин, О. Л. Роль та сутність грошей у різних способах організації економіки. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2021. № 3-4 (78-79). С. 122–131.

Анотація. Предметом дослідження у статті є роль та сутність грошей в організації сучасної економіки. Метою статті є розгляд ролі та сутності грошей з позицій накопичених наукових знань у межах різних напрямків теорії грошей. Методологічною основою дослідження є системний підхід, що розглядає суспільство як ціле, а економіку – як частину суспільного життя. Обґрунтовано, що сфера попиту (споживання) не має обмежень, а сфера виробництва обмежена за своїми можливостями. Для організації обмеженої сфери виробництва, як координації дій спеціалізованих працівників, потрібен певний спосіб управління. Запропоновано науково-практичний підхід до розуміння ролі та сутності грошей у сучасних умовах. У результаті проведеного дослідження показано, що існують три способи організації економіки: натуральне господарство, планово-монополістичне та ринкове господарство. Сучасна економіка визначена як змішана, де три способи її організації змішані у різній пропорції (в індивідуальній пропорції кожної країни світу). Доведено, що гроші повноцінно виконують свою роль (функціонують як невід’ємний елемент системного устрою економіки) тільки в рамках ринкової економіки, тому що вони мають дві ознаки товару і самі є спеціалізованим товаром. У цьому контексті запропоновано визначення грошей як спеціального товару, що відображає сукупний суспільний попит – платоспроможний попит. Наслідком запропонованого підходу стало виділення низки ознак грошей, таких як: інформаційно-символьна природа грошей; довіра до інформаційного символу як основа існування грошей; здатність грошей як інформації виникати та знищуватися тощо. Практична цінність запропонованого підходу полягає у можливості формування грошово-кредитної політики адекватної реальній економіці.

Ключові слова: споживання; виробництво; економіка; гроші; інфляція; дефляція; грошово-кредитна політика.

Александр Леонидович СЫРЧИН

кандидат экономических наук, доцент кафедры банковского дела,
Одесский национальный экономический университет, Украина,
e-mail: aleks_syrchin@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7206-4439>

**РОЛЬ И СУЩНОСТЬ ДЕНЕГ В РАЗНЫХ СПОСОБАХ
ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ**

Сырчин, А. Л. Роль и сущность денег в разных способах организации экономики. *Вестник социально-экономических исследований* : сб. науч. трудов. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2021. № 3-4 (78-79). С. 122–131.

Аннотация. Предметом исследования в статье является роль и сущность денег в организации современной экономики. Целью статьи является рассмотрение роли и сущности денег с позиций накопленных научных знаний в рамках различных направлений теории денег. Методологической основой исследования является системный подход, который рассматривает общество как целое, а экономику – как часть общественной жизни. Обосновано, что сфера спроса (потребления) не имеет ограничений, а сфера производства является ограниченной по своим возможностям. Для организации ограниченной сферы производства, как координации действий специализированных работников, требуется определенный способ управления. Предложен научно-практический подход к пониманию роли и сущности денег в современных условиях. В результате проведенного исследования показано, что существуют три способа организации экономики: натуральное хозяйство, планово-монополистическое и рыночное хозяйство. Современная экономика определена как смешанная, где три способа её организации смешаны в различной пропорции (в индивидуальной пропорции для каждой страны мира). Доказано, что деньги полноценно выполняют свою роль (функционируют как неотъемлемый элемент системного устройства экономики) только в рамках рыночной экономики, так как они обладают двумя признаками товара и сами являются специализированным товаром. В этом контексте предложено определение денег как специального товара, отражающего совокупный общественный спрос – платежеспособный спрос. Следствием предложенного подхода стало выделение ряда признаков денег, таких как: информационно-символьная природа денег; доверие к информационному символу как основа существования денег; способность денег как информации возникать и уничтожаться и т. п. Практическая ценность предложенного подхода состоит в возможности формирования денежно-кредитной политики адекватной реальной экономике.

Ключевые слова: потребление; производство; экономика; деньги; инфляция; дефляция; денежно-кредитная политика.

Oleksandr SYRCHYN

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Banking,
Odessa National Economic University, Ukraine, e-mail: aleks_syrchin@ukr.net,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7206-4439>

THE ROLE AND ESSENCE OF MONEY IN DIFFERENT WAYS OF ORGANIZING THE ECONOMY

Syrchyn, O. (2021). The role and essence of money in different ways of organizing the economy [Rol ta sutnist hroshei u riznykh sposobakh orhanizatsii ekonomiky], *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 3-4 (78-79), pp. 122–131.

Abstract. The subject of the study is the role and essence of money in organization of the modern economy. The aim of this article is to consider the role and essence of money from the standpoint of accumulated scientific knowledge within the framework of various directions of the money theory. The methodological basis of the study is a systematic approach that considers society as a whole, and the economy as part of social life. It is substantiated that the sphere of demand (consumption) has no restrictions, and the sphere of production is limited in its capabilities. For the organization of a limited sphere of production, as the coordination of the actions of specialized workers, a certain method of management is required. A scientific and practical approach to understanding the role and essence of money in modern conditions is proposed. As a result of the study, it is shown that there are three ways to organize the economy: subsistence economy,

planned-monopoly economy and market economy. The modern economy is determined as a mixed one, where three ways of organizing it are mixed in different proportions (in an individual proportion for each country in the world). It has been proven that money fully fulfills its role (functions as an integral element of systemic structure of the economy) only within the framework of a market economy, since they have two characteristics of a commodity and are themselves specialized commodity. In this context, the definition of money is proposed as a special commodity that reflects the total social demand – effective demand. The consequence of proposed approach was selection of a number of money attributes, such as: informational and symbolic nature of money; trust in the information symbol as a basis for existence of money; the ability of money as information to arise and be destroyed, etc. The practical value of proposed approach lies in the possibility of forming a monetary policy adequate to the real economy.

Keywords: consumption; production; economy; money; inflation; deflation; money-credit policy.

JEL classification: E400; E500

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.3-4\(78-79\).2021.122-131](https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(78-79).2021.122-131)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна теорія (і її різні течії) розглядають функціонування економіки загалом та різних її рівнів. Невід’ємною частиною економічної теорії є теорія грошей, яка є теоретичною основою створення та проведення грошово-кредитної політики країни. Взаємозв’язок різних поглядів на загальну організацію економіки та різних напрямів теорії грошей породжує низку різних поєднань взаємодії економічної та грошово-кредитної політики. У такому широкому спектрі наукових підходів залишається проблема практичної адекватності грошово-кредитної політики країни, яку не вдається вирішити без визначення ролі та сутності грошей в організації економіки.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Різним аспектам ролі та сутності грошей присвячено значну кількість робіт, серед яких варто виділити наступні. У ключовій роботі К. Маркса надається визначення сутності грошей з позиції капіталістичного способу виробництва товарів та підкреслюється еволюційна природа їхнього товарного походження [1]. У працях У. Джевонса [2] та І. Фішера [3] закладено розуміння сутності грошей як інструменту сфери обігу, а також визначено підходи до виміру функціонування грошей в економіці. Дж. Кейнс [4] та Л. Харріс [5] визначили роль грошей в економіці та проілюстрували зв’язок макроекономіки та мікроекономіки за допомогою грошей та цін. У роботах М. Фрідмана [6] та Х. Уерта де Сото [7] підкреслено аспекти кількісної теорії грошей та показано обмежені можливості держави впливати на кількість грошей в економіці. Ф. Бродель [8], І. Валлерстайн [9], К. Поланьї [10] та Дж. Аррігі [11] розглянули питання походження та функціонування грошей з позицій економічної соціології. У роботах Дж. Гелбрейта [12], В. Ростю [13] та Т. Пікетті [14] розглянуті питання грошей в контексті сучасних поглядів на економіку. Ці наукові праці складають фундамент подальших досліджень сутності грошей в економіці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дискусії щодо ролі грошей в економіці загалом, а також їх ролі у різних способах організації економіки ведуться кілька століть. Кожен напрям в економічній науці розглядає гроші та їх роль в економіці з позицій власних постулатів. Низка перелічених вище авторів та їх послідовників відносять походження грошей до сфери обігу та не

акцентують увагу на сутності грошей. Інші автори та їх послідовники відносять походження і сутність грошей до сфери виробництва. Хоч би як розглядалися гроші в економіці різними дослідниками, але залишається відкритим питання щодо сутності грошей та їх ролі в економіці з точки зору практики створення та організації виконання грошово-кредитної політики країни. Залежно від прийнятої точки зору грошово-кредитна політика буде більш менш обґрунтованою та адекватною реальності. Тому питання про науково-практичний підхід до сутності грошей в сучасних умовах залишається відкритим.

Постановка завдання. Метою статті є формування науково-практичного підходу до ролі та сутності грошей в організації сучасної економіки. Завданнями статті є такі: 1) визначити особливості сфери споживання та сфери виробництва; 2) визначити основне завдання економіки; 3) визначити способи організації економіки та роль грошей у кожному з них; 4) розглянути особливості грошей у ринковій економіці; 5) визначити сутність грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усе різноманіття життя кожної людини й суспільства загалом неможливо без постійного споживання матеріальних благ. Споживання матеріальних благ розглядається як особисте споживання кожної людини (їжа, одяг, житло, особистий транспорт та інше) та суспільне споживання (дороги, парки, озброєння та інше). Відмінною рисою сфери споживання матеріальних благ є її потенційна (і фактична) безмежність.

Обсяг споживання суспільства залежить від двох причин: чисельності населення і матеріального рівня його життя. Чим більше людей в суспільстві та вище матеріальний рівень їх життя, тим більше обсяг споживання матеріальних благ.

Таким чином, сфера споживання (як об'єктивна потреба суспільства) формує «суспільне замовлення» для сфери економіки, замовлення на виробництво матеріальних благ. Зростання обсягу споживання матеріальних благ (під впливом зростання чисельності населення і рівня життя) передбачає збільшення «замовлення» для економіки та зростання виробництва.

Людська діяльність, яка спрямована (націлена) на створення (виробництво) матеріальних благ, визначає сферу економіки – економічної діяльності людства. Виробництво матеріальних благ тотожне економіці (у вузькому сенсі цього поняття). У економіки є єдина мета, яка виправдовує її існування з точки зору людини та суспільства – створення матеріальних благ для їх подальшого споживання. Ця мета поставлена перед економікою (підсистемою) суспільством (системою). Таким чином, економіка – це сфера виробництва матеріальних благ (продуктів, товарів як синонімів терміна «матеріальні блага») та їх розподілу між споживачами.

Відмінною рисою сфери виробництва матеріальних благ є її потенційна (і фактична) обмеженість. Кількість зайнятого населення в економіці, рівень спеціалізації працівників, якість трудових навичок, доступність природних ресурсів, ступінь розвиненості технологій (і низка інших чинників) обумовлюють межі тих обмежень, які дозволяють виробляти визначену масу матеріальних благ певної якості. Все це обмежує можливості зростання економіки та не дозволяє виробляти значну кількість якісних матеріальних благ. Якщо до переліку обмежень додати створення непотрібних матеріальних благ (нікому не потрібних для споживання) і неможливість створення корисних матеріальних благ (не знаємо, як їх створити, або знаємо, але не можемо їх створити), то стає зрозумілим той факт,

що виробництво матеріальних благ можна розглядати тільки як фактичну величину. Тільки те, що фактично створено, може бути спрямовано на споживання (те, що не створено, відповідно, спожити неможливо).

Споживання, потенційно більше, ніж фактичне виробництво, може «насичуватися» (задовольняти зростаючі матеріальні потреби людини та суспільства) тільки при виконанні такої умови: зростання рівня життя відбувається тільки тоді, коли зростання економіки випереджає зростання чисельності населення. Інше також правильно: якщо населення і його потреби зростають, а економіка стагнує (або знижується), то рівень життя (реально можливе споживання) буде знижуватися – економіка перестане виконувати суспільне замовлення, із чого випливає, що необхідно змінити економічні інститути та правила.

Отже, єдина мета існування економіки (як суспільна вимога) – прискорене зростання виробництва продуктів особистого і суспільного споживання на основі зростання її ефективності. Сучасним показником рівня розвитку економіки є валовий внутрішній продукт (ВВП).

Економічна наука є частиною загальнолюдського світогляду. Вона вивчає відносини у суспільстві в контексті взаємодії людини і природи. Людська праця трансформує природну речовину в економічний продукт, придатний для використання людиною та суспільством. Процес трансформації природної речовини в економічний продукт відбувається в людському суспільстві, де виникають індивідуальні, групові та загальні економічні відносини з приводу виробництва, розподілу, перерозподілу і споживання продукту економічної діяльності. Весь процес економічної діяльності (діяльності людства з трансформації природних елементів в процесі праці в корисні продукти) спирається на спеціалізацію робіт і людей, що виконують ці роботи.

Економічні відносини, що виникають, організовані певним чином через те, що люди розрізняються між собою фізичними, чуттєвими, розумовими та моральними характеристиками. Наслідком усіх цих відмінностей між людьми є більша або менша спеціалізація, де кожна окрема людина має професію, тобто створює тільки певний продукт. Наслідком спеціалізації, у свою чергу, є обмін продуктів між окремими виробниками для отримання кожним із них усього спектра необхідних йому продуктів. Цей обмін може бути організований в суспільстві трьома принципово різними способами: натуральне господарство, планове та ринкове господарство.

Натуральний обмін передбачає, що кожен виробник безпосередньо обмінює свій продукт на продукт іншого виробника і коефіцієнти обміну (ціни) встановлюються індивідуально. Натуральний обмін існує в умовах низького технологічного рівня розвитку економіки. В даному способі організації економіки гроші відсутні або їх застосування є мінімальним. У сучасній економіці натуральне господарство представлено в мінімальному обсязі у вигляді рідкісних окремих безпосередніх обмінів товарами та послугами.

Плановий обмін передбачає, що існує певний централізований орган управління, який встановлює, кому з ким обмінюватися продуктами та в якій пропорції (за якою ціною). Інший спосіб планового обміну полягає в тому, що всі вироблені продукти вилучаються у всіх виробників в єдиний централізований фонд, із якого потім проводиться розподіл між виробниками продуктів в певних пропорціях (за якимись плановими цінами). Плановий обмін існує в умовах

середнього технологічного рівня розвитку економіки. В даному способі організації економіки гроші присутні у вигляді штучно створених умовних рахункових одиниць. У сучасній економіці планове господарство представлено у вигляді монополій (олігополій) з виробництва товарів і послуг або державних (монопольних) закупівель.

Опосередкований або ринковий обмін передбачає, що виробники продають свої продукти за гроші, а потім на отримані гроші купують інші необхідні їм продукти на ринку. Специфічною особливістю непрямого обміну є те, що економічний продукт набуває форми товару, на який існує попит і пропозиція і який обмінюється на ринку. Товар – це продукт економічної діяльності, який має дві властивості: а) споживчу цінність або вартість (товар чомусь потрібен людині або групі людей); б) мінову цінність або вартість (товар має ціну у вигляді якоїсь кількості грошей). У ринковій економіці споживча цінність товару визначається індивідуально людиною, а мінова цінність товару залежить від його споживчої цінності (попит), рідкості природного елемента та вкладеної праці в товар (пропозиція).

Ринковий спосіб організації економіки заснований на приватній власності та отриманні приватного прибутку виробників товарів від своєї власності. Отримання прибутку в умовах тривалого циклу виробництва товарів вимагає економічного розрахунку, де потрібно припускати ціну продажу товарів у майбутньому і собівартість продукції, що продається. Економічний розрахунок ціни, собівартості і їх різниці (прибутку) можливий тільки в грошовому вираженні. Отже, ринковий спосіб організації економіки вимагає у вигляді обов'язкового елемента наявність грошей. Особливості функціонування грошей в ринковій економіці вивчає частина загальної економічної теорії – теорія грошей.

Ринковий обмін існує в умовах середнього і високого технологічного рівня розвитку економіки. Сучасна економіка організована, переважно, у вигляді третього способу – ринкової економіки з непрямим обміном товарів через гроші, тому що вважається, що ринкова економіка найбільш повно реалізує мету економічної діяльності – зростання ВВП при зростанні продуктивності праці. Найбільш повно ринковий спосіб організації економіки реалізується там, де існує конкуренція виробників товарів – у сегменті дрібного і середнього бізнесу.

Сучасна реальна економіка є «змішаною економікою», де натуральне, планове і ринкове господарство представлені в різній пропорції в різних країнах. Отже, у різних країнах роль грошей відрізняється – вона залежить від того, плановий (монопольний) або ринковий спосіб організації економіки є основним.

Для визначення можливостей використання грошей в економіці необхідно з'ясувати питання – гроші є товаром чи ні? Якщо гроші є товаром, то до них застосовні всі закони та правила, що діють в економіці (наприклад, рівність попиту і пропозиції у формуванні ціни товару). Якщо гроші не є товаром, то для них необхідно визначати окремі закони та правила, які дозволяють їм взаємодіяти з матеріальними благами (товарами).

Сфера суспільного виробництва матеріальних благ у своїй основі містить три першоелементи – природу, працю і технологію (спосіб створення матеріальних благ або спосіб застосування праці до природної речовини). Будь-який матеріальний продукт створюється виключно з природної речовини. Людина споживає тільки ті матеріальні блага, які містять природний елемент у первозданному або переробленому вигляді. Поседнання природи, праці та технології

визначає можливості зростання економіки, ефективності виробництва матеріальних благ, а також необхідні економічні інститути, які створюються для організації економічної діяльності.

За будь-якого способу організації економіки єдине кінцеве призначення економічної діяльності полягає у виробництві продуктів, призначених для споживання людьми. У ринковій економіці цей процес формує першу групу товарів – споживчого або особистого призначення (їжа, одяг, житло тощо), громадського споживання (утримання армії, доріг, парків тощо). Відмінною рисою товарів першої групи є їх споживання (знищення) за межами сфери економіки.

Трансформація природних елементів безпосередньо в товари першої групи обмежена тому, що лише незначну кількість із них можна відразу споживати або споживати після невеликого перероблення. Для задоволення потреб населення потрібна суттєва трансформація природної речовини в предмети особистого або громадського споживання. Процес трансформації в умовах спеціалізації економічної діяльності означає, що створюється безліч проміжних товарів. Ці товари не є метою особистого споживання, а призначені для участі в більш-менш тривалому технологічному ланцюжку створення та обміну товарів, де тільки кінцевий товар призначений для особистого споживання. Такі проміжні товари призначені для проміжного виробничого споживання й утворюють другу групу товарів – товари виробничого призначення (сировина, верстати, напівфабрикати тощо). Відмінною рисою товарів другої групи є їх постійна трансформація до тих пір, поки вони не перетворюються в товари першої групи.

У ринковій економіці товари першої та другої групи продаються і купуються за гроші. Споживання формує загальні риси споживчої цінності товарів першої та другої групи, а їх обмін на гроші формує їх мінову цінність. Таким чином, гроші беруть участь в обміні товарів першої та другої групи, але не належать до них за своєю споживчою цінністю. У процесі економічної діяльності гроші не споживаються, не знищуються, тобто їх не можна віднести до товарів першої групи, а також вони не трансформуються, тобто їх не можна віднести до товарів другої групи.

Специфіка організації ринкової економіки вимагає обміну тільки товарами, що передбачає формування окремої, третьої групи товарів – грошей. Гроші як товар володіють двома якостями:

1. Гроші є особливим товаром. Особливість споживчої цінності грошей полягає в тому, що вони, на відміну від усіх інших товарів, не можуть споживатися безпосередньо під час особистого або виробничого споживання. Їх не можна знищити або зменшити в процесі особистого споживання, не можна трансформувати в іншу форму за ходом технологічного ланцюжка виробничого споживання. По всьому ланцюжку економічних обмінів гроші не знищуються і не набувають іншої форми, а тільки змінюють власників, тобто передаються із рук у руки в обмін на інші товари. Таким чином, споживча цінність грошей полягає в тому, що вони потрібні суб'єктам економічної діяльності (людині, підприємству, державі) для обміну на інші товари першої та другої групи, тобто гроші – це засіб обміну в процесі купівлі або продажу товарів першої та другої групи. Інакше кажучи, споживча цінність грошей полягає в тому, що гроші – це особливий окремий еквівалент мінової цінності всіх інших товарів, який виявляється в процесі обміну.

2. Мінова цінність грошей визначається у вигляді коефіцієнта обміну (ціни) на окремий товар першої або другої групи. Ціни товарів першої та другої групи при купівлі-продажу мають вигляд єдиного еквівалента – грошової ціни. Ціна грошей при купівлі-продажу інших товарів єдиного еквівалента не має і проявляється у вигляді безлічі цін на всі інші товари, які купуються в процесі обміну товарів. Не можна встановити якусь середню ціну на якийсь середній товар і назвати цю ціну ціною грошей – це не має економічного сенсу. Для визначення мінової цінності грошей вводиться особлива категорія – купівельна спроможність грошей, яка означає, що на певну суму грошей або за одиницю грошей можна купити певну кількість товарів першої та другої групи. Точне визначення величини купівельної спроможності грошей у вигляді якогось єдиного числа (єдиної ціни), зазвичай, неможливо. В економічних розрахунках застосовується інший підхід – визначається зміна купівельної спроможності грошей залежно від зміни цін. Якщо ціни зросли, то купівельна спроможність грошей знизилася, тому що на одну і ту ж суму грошей буде придбано менше товарів. Якщо ціни знизилися, то купівельна спроможність грошей зросла, тому що на одну і ту ж суму грошей буде придбано більше товарів. Процес зниження купівельної спроможності грошей називається інфляцією, а процес збільшення купівельної спроможності грошей називається дефляцією.

Таким чином, гроші є особливим товаром, який має свою споживчу та мінову цінність.

Кожен напрямок економічної теорії формулює свою відповідь на питання: що є джерелом виникнення грошей? Науці не відома точна відповідь на це питання.

Гроші, як товар з особливою споживчою і міною цінністю, формують уявлення про те, що вони є засобом обміну на інші товари першої та другої групи, тобто є еквівалентами, представниками, заміниками або символами мінової цінності цих товарів в обміні. Інакше кажучи, гроші є символами, які передають інформацію у вигляді цін про мінову цінність інших товарів. Гроші, як символ інших товарів, можуть брати участь в обміні доти, поки їм довіряють економічні суб'єкти. Якщо є довіра, то якийсь продукт може бути грошима. Якщо ж довіра відсутня, то цей продукт грошима не буде. Отже, у грошей є єдине джерело походження – довіра економічних суб'єктів до грошей як до символу еквівалента мінової цінності інших товарів. Інакше кажучи, специфіка грошей полягає в тому, що вони є кількісним символом інформації про існуючий попит на всі інші товари. За джерелом виникнення або походження гроші є результатом явного (закріпленого законом) або неявного (закріпленого традицією і правилами суспільного життя) суспільного договору про довіру до грошей.

Таким чином, гроші – це специфічний товар-символ, який заснований на довірі до нього з боку економічних суб'єктів, відображає суспільний попит на всі інші товари, а отже, слугує для обміну на всі інші товари в якості оцінки еквівалента їх мінової цінності або вартості.

Висновки і перспективи подальших розробок. Вищевикладене дозволяє сформулювати такі особливості грошей:

– гроші мають суто інформаційну, символічну природу виникнення, походження, функціонування;

– гроші є відокремленою формою (символічним виразом) попиту; загальна сума грошей і є платоспроможним попитом суспільства (держави); сума грошей та

- сума попиту відокремлені один від одного; попит є величиною реальною, а гроші величиною умовною (штучно створеною), інформаційною;
- розподіл грошей відбиває розподіл попиту – пропорції попиту;
- гроші існують лише для того, щоб передавати інформацію про попит до пропозиції;
- гроші однорідні та розрізняються лише кількістю грошових одиниць, на які поділено загальну суму грошей;
- точка інформаційного відліку – грошова одиниця – для цілей управління є величиною малоістотною, довільною (має значення загальна сума або кількість грошей як оцінка загальної величини купівельного попиту на продукти всіх порядків);
- у процесі обслуговування попиту та пропозиції гроші не трансформуються (не змінюються), а переходять «із рук в руки» змінюючи власника;
- гроші, як штучна величина, створюються та знищуються в міру прийняття рішень в управлінні (гроші виникають із «нічого» та йдуть у «нікуди»);
- гроші можуть мати матеріальний носій, а можуть і не мати його – для інформації це другорядне;
- гроші як інформація існують доти, доки до цієї інформації існує довіра учасників, які використовують гроші;
- для функціонування грошей в економіці створюється спеціалізована підсистема – банківська система.

Запропонований у статті підхід не є єдиним можливим для пояснення ролі та сутності грошей у сучасній економіці. Доцільним є продовження досліджень, які б уточнили та деталізували запропонований підхід, зробили його більш адекватним та прагматичним. Перспективи розробки питань теорії грошей та грошового обігу полягають у формуванні різних теоретичних поглядів як основи створення та проведення грошово-кредитної політики держави.

Література

1. Маркс К. *Капитал. Критика политической экономики*. Т. 1. Кн. 1 : Процесс производства капитала. Москва : Политиздат, 1983. 737 с.
2. Джевонс У. *Ст. Деньги и механизм обмена* / Пер. с англ. Челябинск : Социум, 2006. 192 с.
3. Фишер И. *Покупательная сила денег* / Пер. с англ. Москва : Дело, 2001. 320 с.
4. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег* / Пер. с англ. Москва : Прогресс, 1978. 494 с.
5. Харрис Л. *Денежная теория* / Пер. с англ. Москва : Прогресс, 1990. 750 с.
6. Фридман М. *Количественная теория денег* / Пер. с англ. Москва : Эльф пресс, 1996. 131 с.
7. Уэрта де Сото Х. *Деньги, банковский кредит и экономические циклы* / Пер. с англ. Челябинск : Социум, 2008. 663 с.
8. Бродель Ф. *Динамика капитализма* / Пер. с франц. Смоленск : Полиграмма, 1993. 126 с.
9. Валлерстайн И. *Миросистемный анализ : Введение* / Пер. с англ. Москва : Территория будущего, 2006. 248 с.
10. Поланья К. *Великая трансформация : политические и экономические истоки нашего времени* / Пер. с англ. Санкт-Петербург : Алетейя, 2002. 320 с.
11. Арриги Дж. *Долгий двадцатый век : Деньги, власть и истоки нашего времени* / Пер. с англ. Москва : Территория будущего, 2006. 472 с.
12. Гэлбрейт Дж. *Новое индустриальное общество. Избранное* / Пер. с англ. Москва : Эксмо, 2008. 1200 с.

13. Ростой В. В. *Стадии экономического роста* / Пер. с англ. Нью-Йорк : Фредерик А. Прегер, 1961. 242 с.
14. Пикетти Т. *Капитал в XXI веке* / Пер. с англ. Москва : Ад Маргинем Пресс, 2015. 592 с.

References

1. Marx, K. (1983). *Capital. Criticism of political economy*. Vol. 1, Book 1: The process of capital production [Kapital. Kritika politicheskoy ekonomii. T. 1, Kniga 1: Protsess proizvodstva kapitala], Politizdat, Moskva, 737 s. [in Russian]
2. Jevons, W. St. (2006). *Money and the mechanism of exchange*. Trans. from Eng. [Dengi i mekhanizm obmena; per. s angl.], Sotsium, Chelyabinsk, 192 s. [in Russian]
3. Fisher, I. (2001). *The purchasing power of money*. Trans. from Eng. [Pokupatel'naya sila deneg; per. s angl.], Delo, Moskva, 320 s. [in Russian]
4. Keynes, J. M. (1978). *General theory of employment, interest and money*. Trans. from Eng. [Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg; per. s angl.], Progress, Moskva, 494 s. [in Russian]
5. Harris, L. (1990). *Monetary theory*. Trans. from Eng. [Denezhnaya teoriya; per. s angl.], Progress, Moskva, 750 s. [in Russian]
6. Friedman, M. (1996). *Quantitative theory of money*. Trans. from Eng. [Kolichestvennaya teoriya deneg; per. s angl.], Elf press, Moskva, 131 s. [in Russian]
7. Huerta de Soto J. (2008). *Money, bank credit and economic cycles*. Trans. from Eng. [Dengi, bankovskiy kredit i ekonomicheskie tsikly; per. s angl.], Sotsium, Chelyabinsk, 663 s. [in Russian]
8. Braudel, F. (1993). *The dynamics of capitalism*. Trans. from French. [Dinamika kapitalizma; per. s frants.], Poligramma, Smolensk, 126 s. [in Russian]
9. Wallerstein, I. (2006). *World-system analysis: An introduction*. Trans. from Eng. [Mirosystemnyy analiz: Vvedenie; per. s angl.], Territoriya budushchego, Moskva, 248 s. [in Russian]
10. Polanyi, K. (2002). *The great transformation: The political and economic origins of our time*. Trans. from Eng. [Velikaya transformatsiya: politicheskie i ekonomicheskie istoki nashego vremeni; per. s angl.], Aleteyya, Sankt-Peterburg, 320 s. [in Russian]
11. Arrigi, J. (2006). *The long Twentieth Century: Money, power and the origins of our time*. Trans. from Eng. [Dolgiy dvadtsatyy vek: Dengi, vlast i istoki nashego vremeni; per. s angl.], Territoriya budushchego, Moskva, 472 s. [in Russian]
12. Galbraith, J. (2008). *New industrial society. Favorites*. Trans. from Eng. [Novoe industrialnoe obschestvo. Izbrannoe; per. s angl.], Eksmo, Moskva, 1200 s. [in Russian]
13. Rostow, V. V. (1961). *Stages of economic growth*. Trans. from Eng. [Stadii ekonomicheskogo rosta; per. s angl.], Frederik A. Preger, New York, 242 s. [in Russian]
14. Piketty, T. (2015). *Capital in the XXI century*. Trans. from Eng. [Kapital v XXI veke; per. s angl.], Ad Marginem Press, Moskva, 592 s. [in Russian]